

PRIMORSKI GLAS

Izhaja 1., 11. in 21. v mesecu. Naročnina za SHS celoletno Din 60.—, polletno Din 30.—, četrtletno Din 15.—. Za inozemstvo Din 80.— letno.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 7/II. Tel. 20-01. Rač. pošt. hran. v Ljubljani št. 12.487. Posamezna številka 2 Din.

Naš list

Pod tem naslovom smo prvotno nameravali sporočiti našim čitateljem vesele vesti, da bo naš list, ki je doslej izhajal samo trikrat na mesec in še to v majhni obliki, izhajal odslej kot tednik v povečani obliki, za kar so bile ukrenjene že vse potrebne predpriprave. Toda »človek obrača, Bog pa obrne.« pravi modri narodni pregovor. Med tem časom, ko smo namreč mi na oni način obračali, so se razmere tako obrnile, da je postalo dvomljivo, če bo naš list sploh mogel izhajati, dokler se one razmere zopet ne obrnejo.

Tem spremenjenim razmeram naj čitatelji pripišejo tudi znatno zamudo, s katero izhaja današnja številka, in naj nam jo blagohotno oprostijo. Kakšna pa bo nadaljnja usoda našega lista, tega zaenkrat še sami ne vemo. Uredništvo in uprava se trudita, da bi naš list tudi v bodočnosti mogel izhajati v takih razmerah, da bi mu še nadalje bilo mogoče neovirano vršiti one naloge, ki si jih je postavil. Če se bo to izkazalo za nemogoče, bo pač list moral bodisi spremeniti svojo dosežano smer ali pa prenehati z nadaljnjim izhajanjem, dokler se ne spremenijo razmere, ki mu onemogočajo vršitev onih nalog, radi katerih je sploh nastal.

To smo smatrali za svojo dolžnost povedati našim čitateljem in naročnikom.

Zaščita narodnih manjšin

Na poslednjem zasedanju sveta Zveze narodov v Luganu je napovedal nemški zunanji minister Stresemann v svojem odgovoru na napade poljskega zunanjega ministra Zaleskega, da bo predlagal, da se postavi vprašanje narodnih manjšin na dnevni red prihodnjega zasedanja sveta Zveze narodov. Stresemann je svojo obljubo tudi izpolnil, kajti generalni tajnik Zveze narodov sir Eric Drummond je prejel pred dnevi pismo, v katerem Stresemann zahteva, da se postavi na dnevni red prihodnjega zasedanja sveta Zveze narodov, ki se sestane dne 4. marca, vprašanje garancije Zveze narodov za izpolnjevanje pogodb o zaščiti narodnih manjšin.

Kakor pripominjajo razni listi k temu poročilu, se bo na predstojećem zasedanju sveta Zveze narodov vnela vsled tega predloga nemškega zunanjega ministra važna in zanimiva razprava o zaščiti narodnih manjšin. Stresemann govori sicer v svojem predlogu samo o onih narodnih manjšinah, katerim so njihove pravice pogodbeno zajamčene. Čeprav si od razprav pred svetom Zveze narodov veliko prav obetamo, vendar pa le upamo in pričakujemo, da bo morda kdo iz članov sveta sprožil razpravo tudi o zaščiti onih narodnih manjšin, katerim njihove pravice pogodbeno niso zajamčene. Nekatere države so bile od te pogodbene obveze oproščene, ker se jim je kot visoko kulturnim državam zaupalo, da bodo s svojimi manjšinami lepo postopale.

Zapadlo prijateljstvo

Dne 27. januarja je zapadla, ker ni bila pravočasno obnovljena, prijateljska pogodba, ki je bila sklenjena l. 1924. med Italijo in Jugoslavijo v Rimu.

Kakor poročajo listi, se bodo vodila navzlic temu, da je stara pogodba zapadla, pogajanja med obema državama za sklenitev nove prijateljske pogodbe, ki naj bi ne ostala samo mrtva črka, kakor je bila stara pogodba, ampak ki naj bi otvorila dobo novih pristranskih in zares prijateljskih odnošajev med obema državama.

Tudi mi primorski emigranti, ki ne sanjamo o nikakih vojnih pustolovščinah, si iskreno želimo, da bi se odnošaji med obema državama in še bolj med obema narodoma temeljito izboljšali in postali zares iskreni in prijateljski. Toda naš »ceterum censeo« je, kakor smo že svoječasnno povdarili, da je zares iskreno in pristransko prijateljstvo med obema narodoma in zato tudi med obema državama nemogoče vse do tedaj, dokler ne bo pravično rešeno vprašanje jugoslovanske narodne manjšine v Italiji.

Veliki načrti

Veliki načrti. Pretekli teden je priredilo društvo fašistovskih inženirjev v Trstu predavanje, na katerem je inženir Gino de Brai razvijal svoj načrt zgraditve plovnega kanala med Adrijo in Dravo. Kanal bi imel svoj izhod v Tržiču in bi tekla preko Vidma in Tarcella po strugah hudournikov Torre, Rezijske in Bele do Pontebe. Od tamkaj bi se spojil preko dolgega predora z Zilo in Dravo.

Drugi, bolj zanimiv in razmeroma lažje izvedljiv načrt je razvil na onem predavanju industrijalec dr. Brunner. Po njegovem načrtu naj bi se voda Soče pri Plaveh odpeljala skozi 4—5 km dolg predor v Prevaljsko močvirje pri Krminu, kjer bi se ustvarilo 15 km² veliko umetno jezero. Od tam bi se voda zopet odpeljala v Sočo ali potom zgraditve posebne plovne kanala med Tržičem in Gorico naravnost v morje. Koristi izvedbe tega velikega načrta bi bile, da bi se iz Soče odpeljano vodo lahko uporabilo za veliko hidroelektrično centralo v Ločniku (30.000 konjskih sil) in namakalo vsa polja, ležeča v goriški okolici ter med Sočo in hudournikom Torre, torej skoraj cele Furlanije (približno 10.000 hektarjev).

Oba gospoda sta tedaj razvila na predavanju društva tržaških fašistovskih inženirjev krasne in velikopotezne načrte; le žal, da nista tudi povedala, odkod naj se vzamejo one ogromne vsote, ki so potrebne za izvedbo teh velikopoteznih načrtov. Če bi se dalo živeti od lepih obljub in velikopoteznih, naravnost fantastičnih načrtov, bi bila fašistovska Italija in z njo naše Primorje ena najsrečnejših dežel na svetu.

Novinar Kemperle oproščen

Po natančni preiskavi in zaslišanju prič pred posebnim tribunalom v Rimu je bil urednik ustavljene »Goriške straže« Leopold Kemperle naposled oproščen.

Leopold Kemperle se je nahajal najprej nekoliko mesecev v goriških zaporih. Pred dobrim mesecem dni je bil Kemperle prepeljan v Rim, kjer se je pred posebnim tribunalom nadaljevala proti njemu preiskava, ki je očitvidno dognala, da so bila proti njemu izrečena sumničenja neosnovana.

Nova oboroževanja

Na poslednjem zasedanju italijanskega ministrskega sveta je bila sklenjena zgradba dveh novih križark od 10.000 ton, dveh razvidnih ladij, štirih torpedolovcev in petih podmorskih čolnov. Z gradnjami teh ladij bodo pričeli v mesecu juniju. Izdatki za nove ladje bodo kriti z rednimi postavkami, ki bodo vnešene v prihodnje proračune.

Izkaz prispevkov

Meddruštveni odbor za pomoč primorskim emigrantom je prejel do 25. t. m. sledeče prostovoljne prispevke. Jugoslovanska Matica Ljubljana, 2000 Din; Klub Primorsk 2000 Din; I. Bratuš, H. Demšar in F. Bačner vsaki po 250 Din; F. Miklavec, Luskovica 20 Din; dr. Gregorčič, Novo mesto 100 Din; M. K., Komenda 50 Din; Ivančič J., Ljubljana 300 Din; Tomažič, Ljubljana 100 Din; Bajc, Selo 50 Din; Curk M., Tomažič E. in Mavrič A. vsak po 100 Din; Primorec 1000 Din; še en Primorec 30 Lir, t. j. 87 Din; Urbančič A., Nova vas 50 Din; I. C. Oblak 100 Din; J. Sviligoj 10 Din; prof. Zgrablič 5 Din; društvo »Soča« 4000 Din; Gdč. D. Vranjican nabrala 1000 Din med sledečimi: D. Anteljevič 100 Din, Fr. Marbah 100 Din, Jos. Res 100 Din, Z. Dimitrijevič 10 Din, S. Debeljevič 10 Din, ing. Biljič 20 Din, Kap. Božović 10 Din, D. Gobjanović 50 Din, V. Simić 20 Din, D. Vranjican 30 Din, ing. Petronjevič 10 Din, pp. Jovanović 50 Din, p. B. Jeftić 10 Din, Z. Predojevič 30 Din, Popović 10 Din, D. Grbič 10 Din, P. Lapundžija 10 Din, kpt. A. Živković 20 Din, M. Nestorović 10 Din, D. Nevenić 10 Din, L. Andjelković 10 Din, N. N. 30 Din, ing. Stanojevič 10 Din, M. Jakič 50 Din, N. N. 180 Din, podpolk. M. Damijanović 100 Din; — K. Kovač, Stari trg 30 Din; dr. J. Kocmut, Ljubljana, dvakrat po 20 Din; Simsič Miha 20 Din; Rijavec L., krojaški mojster 20 Din; Evgen Lovšin, Ljubljana 2000 Din; Bucik A., Vodmat 50 Din; Hinko Saks, Maribor 100 Din; Blazij Grča, župnik v pok. 30 Din; Franc Pleša, benifojat, Šmartno pri Litiji 40 Din; Fran Ogrižek, župnik v pok., Vojnik 20 Din; N. N. 20 Din; skupaj 14.292 Din. — Vsem darovalcem iskrena hvala! Obračamo se pa še nadalje do vseh tistih, ki zmorejo, da žrtvujejo kolikor jim je največ mogoče v korist bednih primorskih emigrantov.

Dopisi emigrantov

Iz Argentinije. Iz Buenos Airesa smo prejeli od primorskega emigranta dopis, v katerem nam poroča, da bi se v Argentiniji naročilo na naš list veliko število emigrantov, toda težko jim je pošiljati posamezno naročnino, ki je v argentinski valuti naravnost malenkostna, ker znaša približno 3½ pese. Zato nam svetuje, kako naj organiziramo razprodajo lista v Argentiniji, kar smo seveda takoj naredili. Za njegov nasvet se našemu zavednemu emigrantu na tem mestu najiskrenejše zahvaljujemo.

Poleg tega nam naš zavedni emigrant poroča o številu primorskih emigrantov v Argentiniji, ki znaša po njegovi cenitvi približno 10.000 oseb. Večina teh emigrantov je naseljena v Buenos Airesu, kjer izdajajo tudi dva mesečnika, in sicer »Gospodarski list« in »Delavski list«. Tudi društveno življenje, se v njihovi, kakor z zadoščenjem povdarjajo, svobodni novi domovini lepo razvija, ker imajo že štiri društva, in sicer politično društvo »Slavija«, slovensko pevsko društvo »Primorje«, komunistično društvo »Ljudski oder« in »Delavsko podporno društvo«.

Kakor pripominja v zaključku svojega pisma naš zavedni emigrant, bi se moglo politično in društveno življenje še mnogo lepše razvijati in bi si primorski emigranti lahko ustvarili v Argentiniji precej lepo življenje, če bi imeli dobre in poštene voditelje.

Našemu zavednemu kakor tudi vsem ostalim primorskim emigrantom v Ameriki in drugih delih sveta bi bili zelo hvaležni, če bi se še večkrat oglasili v našem listu.

Iz severne Amerike (Cleveland Ohio). Tudi iz severne Amerike smo prejeli od primorskega emigranta prisrčen dopis, v katerem toplo pozdravlja »Glas za pravice naših bratov, ki naj prodre v srce slehernega Slovence in Slovenke širom sveta«. Ker namerava dati naš list vezati, nas prosi, da naj mu pošljemo ono številko, ki mu ni bila dostavljena.

Iz Bohinjske Bistrice

Znana je trpka usoda našega primorskega ljudstva, ki je bodisi iz političnih ali gospodarskih razlogov primorano zatekati se na jugoslovensko ozemlje, kjer gospodarske razmere trenutno tudi niso ravno najboljše, in si tu iskati dela in zaslužka. Med temi Primorci so bili tudi 19letni Franc Kemperle, njegov 17letni bratranec Albin Kemperle in 20letni Anton Črv. Prva dva sta bila iz Bače, poslednji pa iz Koritnice.

Na jugoslovenskem ozemlju so si mladi fantje našli delo in zaslužek v Bohinjski Bistrici, kjer so sekali drva za razne lesne trgovce. Ker je v gozdovih za Malim vrhom dela zmanjkalo, so si poiskali in našli drugo delo pri lesnem trgovcu Alojziju Žmiteku v Stari Fužini. Ko so se vračali po globokem in neizhojenem snegu iz drvarske kočice za Malim vrhom, kjer so imeli shranjeno svoje orodje, skozi Srnjakov graben v dolino, jih je pokopal pod seboj snežni plaz. Francetu Kemperle se je sicer posrečilo izkopati se iz snežnega plaza, toda fant je bil od naporene hoje po neizhojenem snegu tako utrujen, da je omagal in zmrznil na poti v Ravne, kamor je hitel po pomoč svojima tovarišema. Tam je ležal v snegu, dokler ga ni dne 30. januarja našel gozdni čuvaj Ivan Cunk. Na ta način so prišli na sled tudi ostlima dvema ponesrečencema, ki sta ležala pod snežnim plazom. Na Svečnico so bili mladi fantje pokopani v Bohinjski Bistrici ob splošnem sočutju prebivalstva.

Drobne vesti

Dr. Marani — senator. S kraljevim odlokom z dne 24. t. m. je bilo imenovanih 25 novih senatorjev. Med njimi je tudi gofriški odvetnik dr. France Marani.

Balilski domovi. V Ajdovščini, Postojni in Sežani bodo zgrajeni balilski domi. Za zgradbo balilskega doma v Postojni je že nakazala vlada podporo v znesku 300.000 lir, za zgradbo podobnega doma v Sežani pa 100.000 lir.

Preventivna cenzura. Tajnik fašistovske stranke Turati je razposlal vsem pokrajinskim tajnikom okrožnico, v kateri jih poziva, da naj vršijo najstrožjo cenzuro nad vsemi političnimi brošurami in knjigami, ki se bodo odslej tiskale v Italiji. Vsa založništva so obvezana, da izročijo fašistovskim organizacijam v cenzuro vse politične knjige in brošure, ki jih nameravajo izdati. V drugih besedah pomeni to, da je v Italiji na vse politične publikacije uvedena preventivna cenzura.

Grahovo. V 3. številki našega lista smo očitali lesnemu trgovcu Martinu Golja, da je fašist in ovaduh. To smo priobčili na podlagi napačnih informacij. Zato izjavljamo, da nimamo ravnokar omenjeni osebi v nobenem oziru ničesar očitati.

AL. BAJEC:

Posebnosti slovenskega jezika v zasedenem ozemlju

V teh vrsticah podati nekatere besede in rekla, ki so v rabi v jeziku slovenskega naroda na zasedenem ozemlju, to je namen tega članka.

O vsaki teh besed hočem tu navesti njen izvor, in kjer bodem dokazal, da so povsem pristno slovenske, bi priporočal, da se jih sprejme v književno slovenščino, kjer se dosedaj šopiri tujka, ali pa zeva široka verzel.

Jako neprimerna je beseda »žegnanje«, in vendar jo tako pogostoma čitamo v naših novinah.

Ob jezikovnih mejah, kjer smo bili Slovenci v predvojni dobi izpostavljeni raznovrstnim zabavljicam naših narodnih nasprotnikov, morali smo ob vsaki priložnosti slišati jedke, a največkrat upravičene opazke, da slovenščina ni jezik, s katerim bi se mogel ponašati narod, ki hoče veljati za kulturnega. Saj je pač v slovenskem jeziku cela množina tujk, nemških ali pa romanskih.

V notranjosti Slovenije te vrste boja tudi v predvojni dobi slovensko razumništvo ni poznalo, zato tudi ni moglo in tudi še danes ne more razumeti, koliko škoduje jeziku oni, ki brez skrajne potrebe rabi tujke bodisi v govoru, a še slabše je, ako jih piše.

Beseda »žegnanje« je tujka, katero prav lahko nadomestimo kar z dvema pristnima slovenskima besedama ki sta v rabi na zasedenem ozemlju. Ti besedi sta: a) opasilo, b) obnašanje. Kadar »obhajajo« (slavijo) »svetijo« v Prekmurju] cerkveno »žegnanje«, se s to svečanostjo spominjajo onega svečanega čina, ko je bila dotična cerkev pred toliko in toliko leti posvečena ali blagoslovljena, kar so nekdanj izražali z besedo »žegnana«, iz nemškega segnen — der Segen. To tujko je že sredi preteklega stoletja slovenska duhovščina odpravila iz cerkvenega jezika, a stari ljudje med narodom so jo še rabili. Mladina pa, pod vplivom šole, se kmalu poprime novih besed. Tu pa pride iz središča Slovenije časopis, ki daje prav starim, a ne šoli in napredni

mladini, in tako goji tujko še dalje baš čašopis.

Beseda »opasilo« je v rabi v severni Istri. Nastala pa je iz glagola »opasati«. — Kadar nameravajo novo cerkev blagosloviti, jo opašejo odzunaj z vencem, ki je tako dolg, da pride na poslopju okoli in okoli. Pri celnem obredu je ipak baš to opašanje cerkve nekaj najbolj nazornega in vsakemu izmed prisotnih najbolj dovtetnega, zato pa je tudi dobila ta svečanost in vsakega leta ponavljajoča se obletnica ime opasilo.

Druga beseda, s katero lahko nadomestimo »žegnanje«, je beseda »obnašanje«. Nastala je iz glagola »obnesti, obnositi, obnašati«. — To se pravi, nositi okoli v krogu — okoli cerkve.

V prejšnjih časih je bil običaj na Vipavskem in na Goriškem, da so na obletnico blagoslovitve cerkve ali pa za godcerkvenega patrona opravili svečanost med drugim tudi s tem, da je šel zbrani narod v svečani procesiji okoli cerkve. V procesiji je nesel duhovnik Najsvetejše okoli cerkve, odtod beseda »obnašanje«.

Iz obnašanja v procesiji, katero je cerkev obhodila, si tudi lahko razjasnimo reklo: »praznik obhajati«. V Prekmurju ne poznajo tega glagola, marveč Prekmurci praznik »svetijo«.

Kakor znano, so bile v starih časih procesije pri cerkvenih svečanostih mnogo bolj v navadi kakor dandanes, od teh obhodov je prišla torej v navado beseda obhajati, t. j. slovesno obhoditi. Polagoma se je ta pojem raztegnil in dobil širši pomen. Z razširjenjem tega prvotnega pomena je nastala beseda »obhajilo«.

Še v prvi polovici preteklega stoletja je bila na Vipavskem, ki je spadalo tedaj še pod goriško nadškofijo, navada, da so po prazniku sv. Rešnjega Telesa vsako nedeljo skozi poletje tja do pozne jeseni cerkev obšli v svečani procesiji. Te nedeljske procesije okoli cerkva so imenovali na splošno »obnašanje«. — Kadar pa je bil praznik blagoslovljenja kake cerkve, tedaj so ljudje dotične župnije nazivali ta poseben praznik »naše obnašanje«, v razloček od onih običajnih prej omenjenih nedeljskih obnašanj.

Te in slične jezikovne posebnosti se mi je zdelo vredno napisati, da se otmo pozabnosti, ker vse kaže, da se nam te jezikovne svetinje izgube za vedno. Priporočam našim uredništvom in jih prosim, da naj v bodoče izostane »žegnanje«, a mesto tega sta na razpolago a) opasilo, b) obnašanje.

Naše organizacije

»ORJEM«.

Vsem zaupnikom, pripravljanim odborom in krajevnim organizacijam!

Pred kratkim so bile odposlane vsem okrožnicam gl. tajništva. Prosimo vse, da v smislu teh kakor tudi zadnjih okrožnic, izvrše v najkrajšem času vse tozadevne naloge in da v predpisanem roku pošljejo vsa poročila gl. tajništvu.

Spričo spremenjenega položaja se opozarja na novi zakon o zaščiti države, in sicer na člen V., ki govori o sejah in sestankih. Vsa zborovanja, sestanke in seje je javiti pristojni oblasti z navedbo časa, kraja in dnevnega reda tri dni pred vršitvijo. V ostalem ni nikakih sprememb.

Gl. tajništvo.

Učitelj glasbe, ki je moral nemudoma zapustiti zasedeno ozemlje (Postojno), se priporoča sl. občinstvu. Poučuje gosli, klavir in tudi razne druge instrumente. Naslov. Al. Polič, Maribor, Slovenska ul. 12/1.